

ИКОНОМИЧЕСКА СТРУКТУРА НА РАЗХОДИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКО НИВО

Сергей Радуканов

ВТУ "Св.св. Кирил и Методий", Велико Търново, България

ECONOMIC STRUCTURE OF THE EXPENSES FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AT A MACROECONOMIC LEVEL

Sergey Radukanov

St.Cyril and St.Methodius University of Veliko Tarnovo, Veliko Tarnovo, Bulgaria

1. Въведение

В глобален аспект темите свързани с опазването на околната среда, зелената енергия и климатичните промени са изключително актуални и предмет на изследвания на много български и чуждестранни учени. [1-3, 5-8, 12-13]. От друга страна, конкретно Европейския съюз провежда целенасочена политика за опазване на околната среда, която се импликира в европейското законодателство [11, 15-17].

На тази основа, темата свързана с разходите за опазване и възстановяване на околната среда на Република България е особено **актуална** [4, 9, 10]. Настоящата разработка има за **обект** разходите за опазване на околната среда, а за **предмет** – разходите по икономически дейности и направления. **Целта** е да се изследва структурата на разходите за последните шест години. За постигането на така формулираната цел е необходимо да се решат следните **задачи**:

- проучване разходите по дейности;
- анализиране на разходите по направления.

2. Изложение

Предоставянето на средства за опазване на околната среда са важен показател за действията, които обществото и държавата предприемат, за да се минимизира негативното въздействие на обществения и икономически живот върху околната среда. Разходите за опазване и възстановяване на околната среда са част от общите разходи за дълготрайни материални и нематериални активи.¹

¹ Забележка: с цел удобство в по нататъшното изложение „Разходите за опазване и възстановяване на околната среда” ще бъдат наричани „Разходи”. Разходите по NACE класификация е статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност. Съгласно методологията на НСИ: от 2014 г. информацията за разходите за околната среда включва само тези показатели, които се изискват съгласно Регламент 691/2011 (Икономически сметки за околната среда). Включват се платени суми за извършени услуги; не са включени разходите за услуги свързани с околната среда (за отвеждане и

Табл. 1. Разходи за опазване и възстановяване на околната среда за периода 2014-2019 г. (в хил. лв.)

Разходи по NACE класификация	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Селско, горско и рибно стопанство, строителство, други дейности	157962	95856	64267	80959	58539	26168 8
Добивна промишленост	29534	32137	35373	35557	28553	43565
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	12409	15855	5939	9040	14061	7499
Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от кожи	2122	4452	2066	2513	3651	2659
Производство на дървен материал, корк, слама и други	22346	10407	5335	19828	12127	18029
Производство на хартия, картон и други	13751	26986	6498	10312	12955	6426
Печатна дейност	277	175	37	109	548	3350
Производство на кокс и нефтопродукти	194817	181570	100701	151747	138712	125423
Производство на химични продукти	20013	22186	26168	36534	23207	40956
Производство на лекарствени вещества и продукти	21853	11491	24111	23743	29931	39118
Производство на изделия от каучук и пластмаси	4517	3322	30809	6017	4185	5128
Производство на изделия от други неметални суровини	15126	25853	20460	19683	13468	28388
Производство на основни метали	49296	63840	154311	57400	64998	72808
Производство на метални изделия, без оборудване и машини	22447	3271	3897	2664	5730	3899
Производство на компютърна техника, електронни и оптични продукти	285	206	547	83	136	430
Производство на електрически съоръжения	4669	2727	2272	2791	2684	2259
Производство на машини и оборудване	4557	8268	2860	3708	2621	3802
Производство на автомобили, ремаркета и други	700	985	1536	1374	1850	2359
Производство на превозни средства, без автомобили	84	33	102	34	205	.
Производство на мебели и други неклассифицирани другаде	4059	1107	134	192	253	239
Ремонт и инсталиране на машини	1044	1005	785	1837	982	917

пречистване на отпадъчни води и обезвреждане на отпадъци, в т.ч. такса битови отпадъци към общините). Последната актуална информация е към 2019 г.

Производство и разпределение на газообразни горива	341995	149877	161972	93099	134390	156217
Доставяне на води	76593	74611	73677	83038	76557	184658
Специализирани производители на екоуслуги	436810	378321	401583	497781	474458	472079
Държавно управление	1889576	1950138	769518	794915	932091	826154
Общо/NACE - РАЗХОДИ	3326842	3064679	1894958	1934958	2036892	2308050

Източник: НСИ

За периода 2014-2019 г. разходите намаляват в абсолютен аспект с 1018792, а в относителен – 30,62%. [18]. С най-голям дял е „Държавно управление”, въпреки че е налице тенденция към намаление и за 2019 г. е 35,19%. В структурно отношение следващите по значение дейности са „Специализирани производители на екоуслуги” „Производство и разпределение на газообразни горива” и „Производство на кокс и нефтопродукти”. Посочените четири дейности генерират значителен дял от разходите. Техният относителен дял спрямо общите разходи е с най-висока стойност през 2015 г., като достига 86,79%, а най-ниска стойност отбелязва през 2019 г. – 68,45%. Всички останали икономически дейности са 21 на брой, но са с много нисък дял в общите разходи.

Разходите класифицирани по направления са 14 на брой.² От тях определящо значение са: „За отпадъците”, „За отпадъчните води” и „За въздуха” (вж. Табл. 2).

Табл. 2. Относителен дял на разходите по направления за опазване и възстановяване на околната среда за периода 2014-2019 г.

Години	За отпадъчните води	За въздуха	За отпадъците	Други
2014	31,81%	14,15%	46,05%	7,99%
2015	40,77%	8,55%	44,85%	5,83%
2016	17,73%	15,09%	56,38%	10,79%
2017	16,58%	12,61%	61,81%	9,01%
2018	19,93%	11,72%	60,30%	8,05%
2019	18,34%	11,17%	62,91%	7,57%

Източник: собствени изчисления

За периода 2014-2019 г. изброените направления формират над 90% от разходите. Делът разходите за направление „За въздуха” е относително постоянен. Съществуват колебания, но като цяло не са значителни.

² Съгласно методологията на НСИ, разходите по направления и дейности са идентични на макро ниво, но са представени в различни разрези .

Изключение прави 2015 г. Не така стои въпроса с разходите при двете други водещи направления. При тях се отчитат две тенденции с противоположен характер. Докато при направление „За отпадъчните води“, относителния дял намалява, за направление „За отпадъците“ движението е противоположно – нараства.

3. Заключение

В контекста на Европейския съюз, България полага усилия да провежда политики и да предприема мерки за опазване и възстановяване на околната среда. Положените усилия не бива да омаловажават факта, че съществуват и редица нерешени въпроси, свързани с усъвършенстване на законодателната база, липса на съществено развитие в задълженията за събиране и пречистване на отпадъчните води, липса на системност при изпълняване на мерките, насочени към замърсяването на въздуха, ниската степен на изпълнение на мерките относно преминаване към кръговата икономика и др.

Библиография

1. Вътев, Ж.; Маринов, М.. (2013). Структурни изменения на банковите разходи у нас в условията на икономическа криза : Финансите и стопанската отчетност - състояние, тенденции, перспективи : Юб. междунар. научнопракт. конф. 25-26.10.2013 г.: 60 г. Фак. "Финанси" и Фак. "Стопанска отчетн.. Т.
2. Маринов, М. Прогнозиране на тренда на финансовите инструменти. В. Търново, Фабер, 2011.
3. Митков, М. (2019). Състояние и развитие на макроикономическите показатели „застрахователна плътност“ и „застрахователно проникване“ в България и страните в Централна и Източна Европа (1997-2017). сп.Икономическа мисъл, бр. 3, с. 94-102
4. Islamgaleyev, A., Petrova, M. Разработка теоретической основы для клиент-ориентированных компаний. Proceedings of the XIV International scientific conference "Innovations in technology and education", Kuzbass State Technical University, Belovo, Russia (26-03-2021 - 27-03-2021 г. Vol.4, ISBN 978-5-00137-239-4 (т.4), ISBN 978-5-00137-235-6, pp.56-63
5. Kolehkina, I., Verchagina, I., Eltsova, E., Petrova, M. (2019). Ecologization of the Development Management of the Mining Regions of Russia. E3S Web of Conferences 134, 02004 (2019) SDEMR-2019, <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201913402004>
6. Kurmanov, N.; Petrova, M.; Suleimenova, S. 2019. Development of a Scientific and Innovative Sphere in Earth Resources Mining Sector of Kazakhstan. *IVth International Innovative Mining Symposium E3S Web of Conferences*, Vol. 105, October 14-16, 2019, Kemerovo, 1-7. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201910504045>
7. Kurmanov N.A., Petrova, M. (2019). Current state of innovative processes development in Kazakhstan. Proceeding of the scientific and practical conference on the theme: "Innovation in the era of modernization of the economy of Kazakhstan», – Nur-Sultan, L.N.Gumilyov Eurasian National University. ISBN 978-601-337-162-7, p. 45-49
8. Kurmanov N.A., Toksanova A.N. Mukhamedzhanov A.A., Syrlybayeva N.Sh.; M.M., Petrova. (2018). Analysis of efficiency of innovation activities in the countries of the Eurasian Economic Union. The Journal of Economic Research & Business Administration,

[S.I.], v. 126, n. 4, p. 35-51, 2018. AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY, <https://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/2026>

9. Marinov, M. (2010). Comparative Analysis and Rating of the Municipal Finance. // e-journal Dialogue. D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov. Issue No: 05. p. 163-171. <http://www.uni-svishtov.bg/dialog/2010/INI/24-statia-2010.pdf>.

10. Marinov, M. (2012). Researching variations in the market trend by using indicators for technical analysis. // "Scientific research" Almanac. D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov. vol.18, p. 195-197.

11. Milinov, V., Marinov, M., (2015). Technique of taxation. Ruse, Avangard print

12. Milinov, V., Marinov, M., Radukanov, S. (2011). Research of the influence of financial crisis on the mortgage market. // "Scientific research" Almanac. D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov. vol.14, p. 124-154.

13. Mitkov, M. (2016). Status and Trends in the Development of Agricultural Insurance in Bulgaria. Business management, vol. 26, Issue No: 1, Pages: 47-60. D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov.

14. Odinkova, T., Bozhinova, M., Petrova, M. (2018). Promotion of Innovative Entrepreneurship Under Sustainable Development. E3S Web Conferences Volume 41, 04015 (2018). IIMS, Kemerovo, <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20184104015>.

15. Petrova, M., Akhmedyarov, Y.. (2019) Foreign experience in supporting innovation. «Economic series of Herald of the L.N. Gumilyov ENU», Issue 4. Publishing: L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan, 2019(4), pp.123-132, DOI: <https://doi.org/10.32523/2079-620X-2019-4-123-132> /[http://bulecon.enu.kz/pages/bulecon4\(2019\)](http://bulecon.enu.kz/pages/bulecon4(2019))

16. Pukala, R.; Petrova, M. (2019), Application of the AHP Method to Select an Optimal Source of Financing Innovation in the Mining Sector. IVth International Innovative Mining Symposium E3S Web of Conferences, Vol. 105. October 14-16, Kemerovo, Russian Federation, 1-6. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201910504034>.

17. Pukala, R. 2021. Impact of financial risk on the operation of start-ups. Access to science, business, innovation in digital economy, ACCESS Press, 2(1): 40-49. [https://doi.org/10.46656/access.2021.2.1\(4\)](https://doi.org/10.46656/access.2021.2.1(4))

18. https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadata/Ecology_Method_7.pdf